

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ

У контексті аналізу особливостей функціонування Вищої ради правосуддя (далі – ВРП), доцільно окремо приділити увагу організаційно-правовому забезпеченню та адмініструванню її діяльності, адже жоден орган держави не здатен нормально функціонувати без створення умов для його належної роботи, зокрема, у сфері кадрового, фінансового, матеріально-технічного, організаційного та інших видів забезпечення. Для того, щоб здійснити повноцінний аналіз означеної проблеми, варто, перш за все, звертатись до наукових доробок теорії та напрацювань інших галузей права, абстрагуючись від специфіки сфери, виокремити сутнісні характеристики поняття «організаційно-правового забезпечення», його елементи, і отримані знання застосувати до сфери діяльності ВРП.

На сьогоднішній день дослідженням поняття «організаційно-правового забезпечення» загалом займаються вчені-адміністративісти, незважаючи на це воно не є в достатній мірі визначеним як на рівні законодавства, так і на рівні теоретичних досліджень. Метою організаційно-правового забезпечення є підтримка стабільного функціонування системи, реалізація запланованих програм за рахунок забезпечення необхідними ресурсами, організації взаємозв'язків між окремими елементами та ліквідації відхилень, що можуть виникати у системі.

Як слушно зауважують Р. Ігонін та Д. Приймаченко організаційне забезпечення діяльності органів судової влади полягає у створенні, підтриманні, гарантуванні необхідних умов для належного функціонування судової системи України [1, с. 59]. На думку науковців поняття «організаційне забезпечення» включає в себе різні заходи адміністративного, фінансового, інформаційного, матеріально-технічного характеру, спрямовані на створення повноцінних умов для діяльності органу [1, с. 60]. Хоча така діяльність носить характер допоміжної, забезпечувальної, вона є необхідною умовою нормального функціонування будь-якого органу.

На думку В. Калініченко найбільш вдалим терміном, який охоплює цілеспрямований організуючий та регулюючий вплив уповноважених органів державної влади на судову систему, є «організаційно-правове забезпечення діяльності органів судової влади», яка також стверджує, що така діяльність є судовим управлінням у широкому розумінні [2, с. 144].

В найбільш загальному вигляді організаційно-правове забезпечення діяльності ВРП можна визначити як зовнішню спрямовану сукупність заходів, метою яких є забезпечення та гарантування належних умов функціонування ВРП, які застосовуються уповноваженими на те суб'єктами відповідно до чинного законодавства України. Як і будь-яке правовідношення, організаційно-правове забезпечення має суб'єкт, об'єкт та зміст. Об'єктом є те, на що спрямована забезпечувальна діяльність. В нашому випадку об'єктом виступає ВРП в цілому. Суб'єктом відповідно до Великого тлумачного словника є особа, група осіб, організація і т. ін., яким належить активна роль у певному процесі, акті; особа або організація як носій певних прав і обов'язків тощо [3]. Суб'єктами організаційно-правового забезпечення діяльності ВРП виступають уповноважені законодавством України державні органи та інші особи, діяльність яких спрямована на створення належних умов її функціонування.

Залежно від обсягу компетенції, суб'єктів забезпечувальної діяльності ВРП можна поділити на дві групи: 1) суб'єкти владних повноважень, які здійснюють нормативно-правове та організаційне забезпечення діяльності ВРП; 2) суб'єкти владних повноважень, які здійснюють виключно організаційне забезпечення діяльності ВРП.

До першої групи суб'єктів владних повноважень можна віднести ВРУ як єдиний орган законодавчої влади в Україні, Президента України, КМУ. До другої групи суб'єктів владних повноважень можна віднести органи державної влади, органи місцевого самоврядування, органи суддівського самоврядування та інші органи та установи в системі правосуддя України, фізичних осіб та підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, з'їзд представників вищих навчальних закладів та наукових установ, міжнародні організації тощо.

Відповідно до положень чинного законодавства, органом суддівського самоврядування, який сприяє кадровому забезпеченню функціонування ВРП є з'їзд суддів України, який відповідальний за формування майже половини складу ВРП, адже обирає десять її членів з числа суддів або суддів у відставці (ст. 131 Основного Закону [4]). Іншими органами та установами в системі правосуддя України, які здійснюють організаційно-правове забезпечення діяльності ВРП є всеукраїнська конференція прокурорів та з'їзд адвокатів України, кожен з яких обирає по два представники до складу ВРП, чим реалізує функцію кадрового забезпечення. Аналогічну функцію виконує і з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ (ст. 131 Конституції України [4]).

В свою чергу, інформаційно-консультативне забезпечення діяльності ВРП здійснюють будь-які органи державної влади, органи місцевого самоврядування, міжнародні організації, юридичні особи незалежно від форми власності, адвокати, судді, судді у відставці, прокурори та інші спеціалісти, здійснюючи допоміжні чи консультативні функції (ч. ст. 3 ЗУ «Про Вищу раду правосуддя» [5]) та надаючи відповіді на запити ВРП, її органів чи членів (ст. 31 ЗУ «Про Вищу раду правосуддя» [5]).

Зміст організаційно-правового забезпечення діяльності ВРП становлять наступні його елементи: 1) нормативне забезпечення; 2) кадрове забезпечення; 3) фінансово-економічне та матеріально-технічне забезпечення; 4) інформаційно-аналітичне забезпечення.

Нормативне забезпечення діяльності ВРП полягає у створенні нормативного підґрунтя, так званого «базису», для врегулювання діяльності даного органу. Так, основоположні норми щодо ВРП містяться у статті 131 Конституції України [4]. Проте, задля того, щоб дані норми не були декларативними, а реалізувались належним чином на практиці, необхідним було прийняття спеціалізованого закону, яким став ЗУ «Про Вищу раду правосуддя» [5]. Саме у цьому законі визначено склад, кваліфікаційні вимоги до членів ВРП, її структура, перелік повноважень та порядок їх реалізації, а також врегульовано інші особливості діяльності даного органу.

Наступним елементом змісту організаційно-правового забезпечення діяльності ВРП є її кадрове забезпечення, яке здійснюють ВРУ, Президент України, з'їзд адвокатів України, всеукраїнська конференція прокурорів, з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ. Забезпечення ефективного функціонування ВРП, як незалежного та автономного органу, спроможного приймати об'єктивні та неупереджені рішення щодо кадрового забезпечення діяльності суддів та притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, безумовно, залежить від належного кадрового складу, який зазнав концептуальних змін у зв'язку з прийняттям ЗУ «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [6] та ЗУ «Про Вищу раду правосуддя» [5].

Так, в силу приписів ст. 131 Основного Закону (у редакції від 30.09.2016 р.) [4] ВРП складається з 21 члена, з яких 10 – обирає з'їзд суддів України з числа суддів чи суддів у відставці, 2 – призначає Президент України, 2 – обирає ВРУ, 2 – обирає з'їзд адвокатів України, 2 – обирає всеукраїнська конференція прокурорів, 2 – обирає з'їзд представників юридичних закладів вищої освіти та наукових установ. Голова Верховного Суду входить до складу даного органу за посадою. Тепер при формуванні даного органу не менше половини її членів є суддями, обраними такими ж суддями, що повинно позитивно позначитись на ефективності діяльності новоствореного органу та забезпечити його незалежність та автономний статус. Завдяки зазначеним змінам нарешті вдалось привести у відповідність до європейських стандартів положення національного законодавства щодо складу ВРП, на відміну від складу ВРЮ.

З аналізу нормативних положень ЗУ «Про Вищу раду правосуддя» [5] можна визначити наступні загальні для всіх суб'єктів етапи формування складу ВРП: 1) оголошення про початок прийому заяв від кандидатів на посади членів ВРП; 2) подання кандидатами на заміщення вакантних посад заяви щодо обрання (призначення) на посаду члена ВРП та інших документів, передбачених законодавством України; 3) проведення спеціальної перевірки стосовно кандидата; 4) обрання (призначення) кандидата на посаду члена ВРП; 5) складення присяги призначеним кандидатом на посаду члена ВРП.

Наступним елементом змісту організаційно-правового забезпечення Вищої ради правосуддя є фінансово-економічне та матеріально-технічне забезпечення її діяльності. Відповідно до ч. II ст. 1 ЗУ «Про Вищу раду правосуддя» [5] видатки на утримання ВРП визначаються окремим рядом у Державному бюджеті України, відтак, здійснення фінансово-економічного та матеріально-технічного забезпечення даного органу покладено на КМУ та ВРУ, позаяк проект закону про Державний бюджет на наступний рік готує уряд, а затверджує його парламент.

Останнім елементом змісту організаційно-правового забезпечення ВРП є інформаційно-аналітичне забезпечення. Функціонування будь-якої організації (урядової, бізнесової чи суспільно-політичної структури) прямо і безпосередньо залежить від системи збирання, обробки й аналізу інформації. Збирання, оброблення та інтерпретація інформації – найважливіші етапи, оскільки від вірогідності інформації залежить характер прийнятих рішень, а відтак – і ефективність управління будь-яким об'єктом.

Питання належного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності ВРП варто розглядати через призму принципу прозорості судової влади (складовими елементами якого є засади відкритості, прозорості, гласності, доступності тощо). На думку таких вчених як І. Марочкін, І. Назаров прозорість судової системи (судової влади) являє собою сукупність засобів і способів, що дозволяють інформувати населення про існування судових інстанцій, про прийняті судові рішення, а також про порядок діяльності судових органів та органів суддівського самоврядування [7, с. 185].

Водночас, дотримання принципу прозорості є вагомим не тільки в аспекті інформування соціуму про діяльність судової гілки влади загалом, але і виступає необхідною складовою забезпечення належної взаємодії органів судової системи між собою та з іншими органами державної влади зокрема. Вважаємо, що ВРП буде неспроможною здійснювати власні повноваження належним чином без отримання інформації, яка відповідає критеріям достовірності, об'єктивності, актуальності, оперативності, достатності та ясності.

В аспекті досліджуваного питання варто зазначити, що у правовідносинах щодо інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності ВРП беруть участь всі органи державної влади, органи місцевого самоврядування, органи в системі правосуддя, підприємства, установи організації незалежно від форм власності, міжнародні організації, які зобов'язані давати відповіді на запити ВРП, а також різні фахівці та експерти, яких ВРП відповідно до чинного законодавства України має право залучати для здійснення своїх завдань та функцій.

Окрім того, з метою вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності ВРП, вважаємо за необхідне встановити у законодавстві України, що в обов'язковому порядку до ВРП надсилаються у двох примірниках: закони та інші акти, прийняті ВРУ, укази та розпорядження Президента України, постанови та розпорядження КМУ, офіційні тексти міжнародних договорів та угод України у сфері правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Приймаченко Д. В., Ігонін Р. В. Співвідношення понять «організаційне забезпечення судів», «організаційне управління в судах» та «судове управління». *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 1 (2). С. 57–66.
2. Калініченко В. В. Правовий статус Вищого господарського суду України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2015. 207 с.
3. Словник української мови: Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua>.
4. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/page> (дата звернення 19.11.2019 р.)
5. Про Вищу раду правосуддя: Закон від 21.12.2016 № 1798-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-19> (дата звернення 18.11.2019 р.)
6. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон від 02.06.2016 № 1401-19. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1401-19> (дата звернення 18.11.2019 р.)
7. Марочкін І. Є., Назаров І. В. та ін. Судова влада: монографія. Харків: Право, 2015. 792 с.